

16. Ткачова Н. А. Педагогічні основи формування правосвідомості учнів у закладах професійно-технічної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Наталія Авксентіївна Ткачова. – К., 2002.

17. Якименко А. А. Психологічні особливості формування правової свідомості студентської молоді /А. А. Якименко // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» / за заг. ред. М. Є. Чайковського. – Хмельницький : ХІСТ, 2009. – С. 90.

18. Якість трудового потенціалу та управління трудовою сферою в Україні: соціальна експертиза : монографія / О. І. Амоша, О. Ф. Новікова, В. П. Антонюк, Л. В. Шаульська [та ін.] ; НАН України, Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2006. – 208 с.

УДК 378:364.43:613.6

О.І. Васюта, аспірант

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна

ГОЛОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Розглянуто поняття здоров'язберігаючої компетентності фахівця соціальної роботи; зазначені навчальні дисципліни, зміст яких спрямований на формування здоров'язберігаючої компетентності бакалаврів соціальної роботи.

Ключові слова: здоров'язберігаюча компетентність, підготовка бакалаврів соціальної роботи.

Рассмотрено понятие здоровьесберегающей компетентности специалиста социальной работы; отмечены учебные дисциплины, содержание которых направлено на формирование здоровьесберегающей компетентности бакалавров социальной работы.

Ключевые слова: здоровьесберегающая компетентность, подготовка бакалавров социальной работы.

The notion of health-preserving competence of social work specialists' is considered; educational disciplines, whose content aimed at the formation of health-preserving competence of Social Work bachelors' are determinate.

Key words: health-preserving competence, training of Social Work bachelors'.

Реформування і модернізація національної освітньої системи в Україні має за мету розвиток та вдосконалення професійно орієнтованої вищої освіти, підвищення її конкурентоспроможності в єдиному європейському освітньому просторі. Зростає роль компетентнісного підходу до визначення змісту, форм та методів підготовки фахівців, який поєднує освіту з професійною діяльністю. Тому проблема компетентності фахівців соціальної роботи та соціального захисту населення в останні роки набуває все більшої актуальності, а пріоритетним напрямком сучасних досліджень у галузі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників є визначення набору ключових компетентностей як основних складових професіоналізму та вивчення головних засад їх формування.

У науковій літературі висвітленню питань професійної підготовки, професійного становлення та компетентності соціальних працівників присвячені роботи В. Андрущенка, А. Белінської, В. Беха, В. Бочарової, І. Григи, Д. Годлевської, Л. Долинської, І. Зимньої, А. Капської, О. Карпенко, Н. Кривоконь, Н. Ларіонової, М. Лукашевича, А. Ляшенко, К. Максимової, І. Миговича, П. Павленка, Т. Семигіної, Т. Сили, Є. Холостової, В. Циби, Н. Шмельової та багатьох інших науковців, що досліджували ці питання від моменту інституалізації соціальної роботи і донині.

Останнім часом все більше уваги приділяється поняттю здоров'язберігаючої компетентності. Воно використовується здебільшого в педагогічній науковій літературі стосовно учнівської молоді і розглядається як «характеристика, властивість учня, спрямована на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я – свого

та оточення» [1, с. 86]. Окреслюючи реалізацію здоров'язбереження в педагогічній праці фахівця будь-якого фаху вказують на необхідність володіння ним арсеналом способів збереження, відновлення та розвитку власного здоров'я (навички медичного, біологічного змісту та питань безпеки життя), переконаність у доцільності їх застосування [4, с. 447]. Визначення складових здоров'язберігаючої компетентності пропонують Н. Бібік, Т. Бойченко, Д. Воронін, А. Гамаюнова, Л. Клос, І. Зимня, О. Овчарук, В. Оржеховська, М. Руденко та інші.

Головним критерієм здоров'язберігаючої компетентності є стан оптимальної відповідності між біологічним, психологічним і соціальним у житті та діяльності людини. До основних компонентів здоров'язберігаючої компетентності вчені відносять життєві навички, які сприяють підтримці, збереженню і зміцненню здоров'я людини та передбачають їх реалізацію у повсякденні: навички сприяння фізичному здоров'ю (раціональне харчування, рухова активності, санітарно-гігієнічний режим праці та відпочинку і т. п.); навички сприяння психічному здоров'ю (самоусвідомлення, самооцінка, самоконтроль, аналіз проблем і прийняття рішень, визначеність життєвих програм і цілей тощо); навички сприяння соціальному здоров'ю (ефективне спілкування, співробітництво, розв'язування конфліктів, навички поведінки в екстремальних умовах, спільної діяльності та ін.) [4, с. 446].

Однак здоров'язберігаюча компетентність соціального працівника, на нашу думку, має більш складний і змістовний характер, адже практична діяльність у цій галузі сполучена з психоемоційними навантаженнями та високою моральною відповідальністю за здоров'я і життя окремих людей (груп населення і суспільства в цілому), а також з реальними загрозами для власного фізичного здоров'я – у своїй професійній діяльності соціальний працівник має справу з клієнтами, які перебувають у складних життєвих обставинах, нерідко бувають представниками неблагополучних верств населення, що до того ж мають соціально небезпечні захворювання (інфекційні хвороби, в т. ч. ВІЛ/СНІД, туберкульоз, психічні хвороби, алкоголізм, наркоманія тощо). Тому здоров'язберігаюча компетентність соціального працівника має розглядатися як інтегральна характеристика особистості, яка дає змогу успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти в конкретних умовах, виконувати поставлені завдання щодо підтримки і збереження власного здоров'я та здоров'я інших [3, с. 73]. Вона має забезпечувати організацію здорового та безпечного способу життя у всіх сферах життєдіяльності людини, в т. ч. при здійсненні професійної діяльності.

Формування здоров'язберігаючої компетентності є невід'ємним елементом процесу професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти. Рівень сформованості здоров'язберігаючої компетентності залежить від організаційно-педагогічних умов теоретичної і практичної підготовки та змісту навчально-виховного процесу в цілому, однак основу у формуванні цієї компетентності становить комплекс дисциплін, спрямованих безпосередньо на розвиток знань, умінь та навичок у галузі охорони, підтримки та збереження здоров'я.

До складу навчальних дисциплін, які певним чином впливають на формування здоров'язберігаючої компетентності при підготовці бакалаврів соціальної роботи, входять дисципліни двох циклів підготовки – природничо-наукової і професійної та практичної [2, с. 8-10]. У нормативній частині за циклом природничо-наукової підготовки слід виділити такі дисципліни: «Біологічні і медико-соціальні основи здоров'я», «Вікова фізіологія», «Вікова психологія», «Основи соціоекології», «Соціальна і демографічна статистика», «Соціальна профілактика», «Конфліктологія». Підвищенню рівня здо-

ров'язберігаючої компетентності сприятиме вивчення «Валеології», яку доцільно включити до варіативної частини цього циклу підготовки.

У нормативній частині за циклом професійної підготовки доцільно виділити такі навчальні дисципліни: «Вступ до спеціальності», «Безпека життєдіяльності (охорона праці, БЖД)», «Соціальна психологія», «Деонтологія», «Соціологія девіантної поведінки», «Соціальне інспектування», «Основи реабілітології», «Технології соціальної роботи» та «Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах», «Рекламно-інформаційні технології та інноваційні методики в соціальній роботі», «Спеціалізовані служби в соціальній сфері», «Основи психодіагностики та психоконсультації», «Пенітенціарна педагогіка та психологія». До варіативної частини цього циклу підготовки доцільно включити дисципліни: «Загальна психологія», «Психологія особистості», «Прикладні та інноваційні методи в соціальній роботі», «Психотренінг особистісного розвитку», «Теорія і практика соціально-психологічного консультування», «Соціально-медичний патронаж / соціальний супровід», «Соціальна геронтологія».

Досліджуючи вплив окремих дисциплін на процес формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх соціальних працівників з метою визначення компонентів комплексу організаційно-педагогічних заходів, що забезпечують необхідні умови для успішного протікання цього процесу та виділення з поміж інших – спеціальних дисциплін, які спрямовані на формування здоров'язберігаючої компетентності, доцільно умовно поділити зазначені вище дисципліни на дві групи.

Першу групу складають початкові дисципліни, які мають пряме відношення до формування здоров'язберігаючої компетентності: «Валеологія», «Безпека життєдіяльності (охорона праці, БЖД)», «Вікова фізіологія», «Загальна психологія», «Медико-соціальні основи здоров'я», «Фізичне виховання». Ці дисципліни містять загальнонаукові знання щодо здоров'я та життя людини, головних принципів їх охорони і збереження, ведення здорового способу життя, організації власної праці на засадах безпеки життєдіяльності. Важливим є також формування у студентів чітких уявлень про основи медико-соціальної роботи і систему охорони здоров'я в Україні, соціально небезпечні хвороби у сучасному суспільстві та основні ризики, пов'язані з професійною соціальною діяльністю, оволодіння системою практичних технік і навичок із збереження та зміцнення здоров'я при підвищеному стресогенному напруженні, розвитку і вдосконалення психологічних можливостей та властивостей особистості.

Другу групу складають зазначені вище професійно орієнтовані навчальні дисципліни, до основного змісту яких доцільно включити спеціальні теми, спрямовані на формування знань, умінь та навичок підтримки і збереження здоров'я відповідно до тематичного спрямування. Такі навчальні дисципліни розглядають окремі аспекти основних складових здоров'я (фізичного, психічного і соціального) як клієнтів соціальної роботи, так і соціальних працівників у різних сферах життєдіяльності людини. Основною їх метою є набуття студентами професійно важливих знань у сфері майбутньої професійної діяльності та оволодіння навичками виконання професійних завдань, тому на формування здоров'язберігаючої компетентності вони впливають опосередковано. Однак важливість такого впливу безсумнівна через специфічність та практичність отримуваної інформації.

Значною мірою на формування здоров'язберігаючої компетентності впливає цикл практичної підготовки, який містить різні види практик: ознайомчу, технологічну, стажерську, виробничу практику комплексну з фаху. В практичній діяльності у студентів виробляються професійно важливі уміння та навички, тому для успішного формування здоров'язберігаючої компетентності програми практик мають відповідати загальному змісту професійної підготовки, в т. ч. у сфері охорони і збереження здоров'я.

Волонтерська діяльність у межах студентської соціальної служби сприяє не лише здобуттю нових професійно-практичних знань, але і надає студентам можливість розвивати творчі здібності, самореалізуватися в цій сфері, наближує усвідомлення необхідності й важливості у дбайливому ставленні до здоров'я власного та оточуючих.

Отже, при розробленні навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи слід обов'язково враховувати дисципліни, спрямовані на формування здоров'язберігаючої компетентності. Комплекс спеціальних дисциплін має розроблятися відповідно до специфіки професійної діяльності та сучасних умов праці фахівців соціальної роботи. Саме від змісту, форм і методів, організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у ВНЗ залежить рівень сформованості здоров'язберігаючої компетентності фахівця, яка є запорукою високого рівня професіоналізму, успішного виконання професійних завдань та охорони, збереження і підтримки здоров'я фахівця на всіх етапах його професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*: Бібліотека з освітньої політики / [за заг. ред. О. В. Овчарук]. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
2. *Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра (в частині розподілу загального навчального часу за циклами підготовки, переліку та обсягу нормативних дисциплін), галузь знань – 1301 «Соціальне забезпечення», напрям підготовки – 6.130102 «Соціальна робота»* / [авт. кол. ; заг. кер-во Т. В. Шаповалової]. – Луганськ, 2009. – 12 с.
3. *Тополь О. І.* Здоров'язберігаюча компетентність як складова професіоналізму соціального працівника / О. І. Тополь // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2011. – № 4. – С. 69-75.
4. *Успенська В. М.* Здоров'язберігаюча компетентність учителя основ здоров'я як визначальна його професійної компетентності / В. М. Успенська // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми, 2010. – № 1 (3). – С. 442-452.

УДК 613:615.8(076)

В.В. Крупа, викладач

Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна», м. Хмельницький, Україна

ЗНАЧЕННЯ ЗНАТЬ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ВАЛЕОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

У статті подано основні вимоги до викладання курсу «Валеологія» для студентів – майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, розкрито основні функції дисципліни та значення відповідних знань у підготовці фахівців з фізичної реабілітації.

Ключові слова: валеологія, фахівець з фізичної реабілітації, навчальний процес.

В статті представлені основні вимоги до викладання курсу «Валеологія» для студентів – майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, розкрито основні функції дисципліни та значення відповідних знань у підготовці фахівців з фізичної реабілітації.

Ключевые слова: валеология, специалист физической реабилитации, учебный процесс.

The article presents the basic requirements for the course "Valeologiya" for students - the future of Physical Rehabilitation, reveals key features discipline and values relevant knowledge in training physical rehabilitation.

Key words: valueology, specialist physical rehabilitation, learning process.

«Освіта – це самий ефективний засіб, за допомогою якого держава формує людей по своєму бажанню» [1, с. 25], писав французький учений М. Хальббакс, маючи на увазі, що характер будь-якої культури, структурно-типологічний зміст виховання та освіти відтворюється певним стилем політики і пануючої ідеології. Сучасна ситуація загрозливого стану здоров'я нації є відображенням загального стану справ, а тому вибір оздоровчої